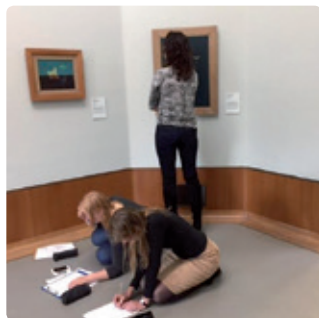

Word je slimmer van kunst en cultuur?

Kunst kijken, dansles nemen, acteren of een muziekinstrument bespelen zou je IQ verhogen. Dat klinkt ons als muziek in de oren, maar is het echt zo simpel?

‘Cultuur, kan dat ook in de frituur?’ Dat vroeg het satirische PVV-echtpaar Henk en Ingrid zich een aantal jaren geleden nog af. De cultuurbarbaar uithangen zou volgens verschillende onderzoeken echter niet slim zijn: cultuur is juist goed voor je brein. Wil je je wiskundige capaciteiten opkrikken? Bespeel dan een instrument. Beter geheugen? Ga acteren. Door te dansen verbeter je het observatievermogen en met theaterlessen *boost* je niet alleen je eigenwaarde, maar ook je talenknoebel.

Cultuur is mogelijk zelfs noodzakelijk geweest voor de evolutie van de mensheid. Denk maar aan de tienduizenden jaren oude grotschilderingen die wereldwijd voorkomen, zoals die van Lascaux in Frankrijk. In tegenstelling tot wat jarenlang gedacht werd, diende de kunst niet zozeer als decoratie maar als denksport. De rotstekeningen met allerlei dierenafbeeldingen waren bedoeld om de jacht te verbeteren.

Neurowetenschapper Fleur Zijlstra gelooft hier wel in: ‘We kunnen uiteraard niet terug in de tijd gaan om dit te bewijzen, maar we weten wel dat de taal tienduizenden jaren geleden veel minder rijk en adequaat was om tijd en ruimte weer te geven. Doordat de holbewoners de tekeningen letterlijk in de ruimte plaatsten – op een grotwand – konden ze beter met elkaar communiceren en afspraken maken. Ze moesten natuurlijk plannen maken hoe ze die bizon gingen pakken. Het vergroten van de *survival skills* was essentieel om te overleven. Door de zaken specifiek te kunnen benoemen, werd onze belevingswereld groter en zelfs ons bewustzijn verruimd. Linksom of rechtsom zal rotskunst daar aan hebben bijgedragen.’

Er zijn diverse onderzoeken die positief zijn over kunst en cultuur als middel voor hersengymnastiek. Ze stimuleren inderdaad je *survival instinct* (Dana Foundation), verhogen je hersenactiviteit (Parijse universitaire studie), verbeteren de aandachtspanne (Dana Foundation) én het redeneren en teamwork skills (Harvard). Volgens een recent Amerikaans onderzoek van Greene word je zelfs ook emotioneel slimmer van blootstelling aan kunst. Het maakt je toleranter en meer empathisch. Het mooie hiervan? Eén museumbezoek zou al voldoende zijn om de positieve vruchten ervan te plukken.

Hersenscan

Ook als we letterlijk een kijkje in onze hersenen nemen is kunst ‘een work-out voor je brein’, aldus kunsthistoricus Jonathan Fineberg. In zijn boek *Modern Art At The Border*

Of Mind And Brain concludeert hij dit effect met behulp van neurowetenschappen. Het bekijken van visuele plaatjes helpt het brein te ontwikkelen. Nog stelliger: ‘Kunst heeft de mensheid vooruitgeholpen, doordat we er creatiever van zijn geworden. Dat de grotschilderingen tien keer langer bestaan dan geschreven taal komt doordat we plaatjes nodig hebben voor het perfectioneren van de hersenconnectiviteit.’ Verder schrijft Fineberg in zijn boek dat waarschijnlijk minder dan twintig procent van wat we ‘zien’ via het oog binnenkomt. Het meeste komt tot je na het verwerken van allerlei intrinsieke processen in het brein. Het gaat niet om hoeveel informatie je verzamelt – je kunt online alles opzoeken – maar hoe je in je brein de puzzelstukjes op creatieve wijze aan elkaar legt. Kunst helpt daarbij, aldus Fineberg.

Masterclass Kunst kijken

Op Amerikaanse universiteiten zoals Harvard en Stanford kunnen geneeskundestudenten het keuzevak Kunstobservatie volgen. Ook in Nederland zijn er sinds kort studiepunten mee te behalen. Museumdocent Peter Thissen neemt studenten Geneeskunde van het Radboudumc en het Erasmus MC mee naar museum Boijmans Van Beuningen, voor een Masterclass Kunst Kijken. De groep tweedejaars studenten komt uit zichzelf vrijwel nooit in een museum, terwijl het systematisch bekijken van kunst er wél voor zorgt dat de huisartsen in spe beter leren observeren en daardoor betere diagnoses stellen.

Hoe gaat dat in zijn werk? ‘Ik plaats drie studenten voor een kunstwerk waarvan twee met hun rug er naartoe zijn gekeerd en het werk op aanwijzingen van de andere student moeten natekenen. Die legt in woorden uit wat hij ziet, maar mag alleen formele beschrijvingen gebruiken,’ legt Thissen uit. ‘Dus in plaats van ‘vaas’ kan de student zeggen: ‘Ik zie een cirkelvormige basis met twee lijnen’. En dat is lastig hoor! We zijn geneigd om vocabulaire te gebruiken en zó visueel ingesteld. Daardoor gaan we er vanuit dat wat wij zien, hetzelfde is wat de ander ziet.’ In de gezondheidszorg heeft dat verregaande

gevolgen, met medische missers als gevolg. Thissen licht toe hoe belangrijk zijn masterclass is voor toekomstige artsen: 'Als huisarts moet je je collega nauwkeurig, feitelijk en zonder het ziektebeeld alvast in te vullen, kunnen uitleggen wat een patiënt mankeert. Blijkbaar worden negen van de tien gevallen bij medische tuchtcommissies veroorzaakt door onzorgvuldigheden en fouten bij het communiceren.'

'Niet alles heeft een meerwaarde nodig.'

Björk

Kunst, muziek en creativiteit zouden veel eerder geïntegreerd mogen worden in het schoolcurriculum, volgens Björk. De IJslandse zangeres wilde in lijn met Ken Robinson (bekend van de Ted Talk 'School kills creativity') de basisprincipes van traditionele scholing veranderen door creativiteit in te zetten als nieuw les-en-leermiddel voor leerlingen van acht tot vijftien jaar. Ze startte in 2015 samen met de IJslandse universiteit *Biophilia Educational Project*. Een multidisciplinair les-programma waarin muziek, wetenschap en

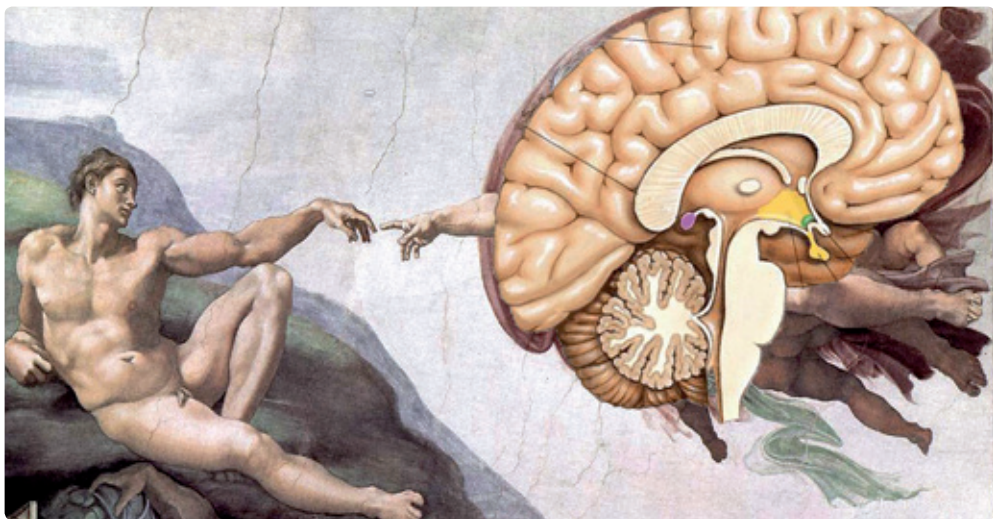
technologie worden gemixt om de creatieve *skills* van leerlingen te stimuleren. Muziek maakt immers ook slim. Dankzij spelenderwijs en fantasierijk onderwijs creëren de kinderen nieuwe muziek, zonder tekort te doen aan de door de overheid opgestelde leercompetenties. Een win-win situatie.

Ongenuanceerde uitspraken

Kunst en cultuur lijken dus prima te werken als leermiddel, maar word je er ook écht slimmer van? Er is niemand die deze vraag beter kan beantwoorden dan emeritus hoogleraar Folkert Haanstra. Hij deed meer dan veertig jaar lang onderzoek naar de effecten van kunst-educatie, onder andere voor de Universiteit Utrecht en de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. Haanstra nuanceert de stelling dat je van kunst slimmer wordt. 'Ik ben daar terughoudend in. Je hebt bijvoorbeeld van die slogans als 'Door zingen een beter brein cadeau' of 'Musik magt schlau' (muziek maakt slim, red). Dat zijn ongenueanceerde uitspraken. Allereerst moet je weten over welke intelligentiefactoren je het hebt en over wat voor soort muziek.'

Mozart Schmozart effect

Haanstra vervolgt: 'Of je slimmer wordt door naar het Concertgebouw Orkest te gaan weet ik niet. Van het zogeheten *Mozart effect* (je baby naar Mozart laten luisteren waardoor het IQ zou stijgen, red.) is aangetoond dat het niet klopt. Mozart Schmozart effect dus. Het zou invloed hebben op je ruimtelijk inzicht, maar dat is een

heel kortstondig effect. Educatief gezien is dat niet zo interessant. Van alle onderzoeken hebben die naar muziek de meest positieve uitkomsten. Ze beperken zich alleen vrijwel allemaal tot klassieke muziek en dat maakt generaliseren lastig. Bovendien is het niet aangetoond dat de beroepsgroep musici gemiddeld intelligenter is dan andere. Als er al effect is, is dat waarschijnlijk niet blijvend en mogelijk ook via andere wegen te bereiken.'

'Kunst en cultuur lijken dus prima te werken als leermiddel.'

Haanstra is gepromoveerd op een proefschrift over leer-effecten van beeldende vakken in het onderwijs en onderzocht het effect op het ruimtelijk inzicht van leerlingen. 'Ik kon dit effect niet wetenschappelijk aantonen, behalve op de lessen die zó ontzettend op ruimtelijk inzicht gericht waren, dat je je kunt afvragen of ze nog als kunstlessen te beschouwen zijn. Ook professor Ellen Winner kon in haar bekende rapport *Art for Art's sake* de effecten van kunst op intelligentie niet aantonen, met uitzondering van enkele effecten van muziek. 'Kunst heeft zeker een wezenlijke functie voor mensen, maar niet per se om redenen als intelligentie. Het is een symbolische manier van jezelf uiten en belangrijk omdat je er denkbeelden en gevoelens in kunt leggen die je anders niet kunt uiten.'

Intrinsieke waarde

Ook wetenschapper Mehr (Harvard) legt hier de nadruk op. Hij onderzocht of muziekeducatie betere cognitieve vaardigheden bij kinderen als resultaat heeft. Hoewel de uitkomst positief was, concludeerde hij dat 'kunst begrijpen op zichzelf waardevol is en niet instrumenteel gebruikt hoeft te worden voor het ontwikkelen van andere vaardigheden.' Oftewel, gewoon ervan genieten is ook mooi. Niet alles heeft een meerwaarde nodig en het argument dat kunst een hoger IQ of betere cognitieve vaardigheden oplevert, leidt af van de waarde van kunst.

Conclusie

Dus nee, je hoeft nu echt niet perse als een malle naar het museum te rennen of als een bezetene een muziekinstrument leren te bespelen als je wat slimmer wilt worden. Kunst en cultuur zijn er om van te genieten, net als walnoten, vis en andere dingen die ook goed voor je brein zouden zijn. Als je IQ er dan ook nog door stijgt, is dat mooi meegenomen.